

השְׁלֵמָה הַסְדָּרָה הַמְבַקֶּשֶׁת בְּכָל בַּיִת יִשְׂרָאֵל! הַמִּשְׁתַּבְּחֵת בְּרָכִי "שִׁבְתַּי טִישׁ" בַּהֲנִיזוֹת הַסְּפָרִים

גיליון מס' 378

שנה 7

פרשת נח, ד' במרחשון תש"פ

שִׁבְתַּי טִישׁ

מתוך סדרת ספרי "שבת טיש"

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

פְּנִינִים

וּתְמֹלָא הָאֶרֶץ חָמָס (ו, יא) - פעמים נאמרה בתורה תבת ותמלא, פעם אחת כאן פדור המבול והשניה במצרים ותמלא הארץ אתם, כמוכא במגלה עמקות שדור המבול התגלגל בשעבוד מצרים לתקן עונם. (דמשק אליעזר)

מְלֵאָה הָאֶרֶץ חָמָס (ו, יג) - ראשי תבנות בגימטריה זה גזל, בדברי רש"י שלא נחתם גזר דינם אלא על הגזל. (מגדנות)

וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אִתָּהּ (ו, טו) - מדות התבה הן לש"ג, ל' אמות קומתה, ש' אמות ארצה ונ' אמות רחבה. האותיות שלפניהן הן פ"ם ואחריהן סת"ם, בדברי חז"ל שנה סתם את תפלתו ולא התפלל על בני דורו, ולכן נצטוו לעשות תבה במדות לש"ג ואחריה נכשל בכרם. (רבי יהונתן אייבשיץ)

צַהַר תַּעֲשֶׂה לְתִבְיָהּ (ו, טז) - התבות צהר תעשה, בגימטריה אכף ושבעים, כמנין התבות: הוא חלון, אך יש אומרים אכן טובה המאירה, כמוכא ברש"י. (מגדנות)

תְּהוֹם רַבָּה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם (ז, יא) - ראשי תבות תורה, וסמוך לו נאמר ויהי הנשם עליה ארץ, רמז לדברי חז"ל במסכת תענית גדול יום הנשמים כיום שנתנה בו תורה. (תורה מסיני)

וַיִּשְׂאֹר אֶדְיָנָה (ז, כג) - אדינה בגימטריה עוג, כי גם הוא נכלט מהמבול. (רבי יהודה החסיד)

בְּרֵאשִׁיטוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ (ח, יג) - התבות בראשון באחד לחודש בגימטריה זה תשרי, כפי שפרש רש"י. (מגדנות)

וַיִּבְנוּ נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה (כ, כ) - המזבח קרמו לנס של נח במבול. מ - ארבעים ימי המבול, ז - שבועה מהבהמות הטהורות, ב - שנים מהבהמות שאינן טהורות, ח - שמונת האנשים שנצלו בתבה, נח, שלשת בניו ונשותיהם. (שערי נסים)

שָׁפָה אֶחָת (יא, א) - בגימטריה לשון הקדש, כפי שפרש רש"י. (בעל הטורים)

וְאֵבִי יִסְכָּה (יא, כט) - יסכה היא שרה כפי שפרש רש"י, ורמז לזה ששרה באתב"ש בגימטריה צ"ה כמנין יסכה. (מגדנות)

סְפוּרִים בַּפְּרָשָׁה

אלה תולדות נח נח (ו, ט)

רגיל היה רבי גדליה מליניץ לפרש כך את הפסוק: "אלה תולדות נח - נח", מי שהוא נוח לבירות, זוכה גם להיות נוח למקום.

נח איש צדיק תמים היה בדרתיו (שם)

אחד מחסידיו של רבי יחזקאל מקוזמיר, התמנה לרב בעיר אחת. טרם עלותו על כסא הרבנות, נכנס אל רבו ובקש ממנו ברכה ועצה להצליח להנהיג את עדתו בשלום ושלווה, עד שלא יהיה לאף אחד מבני הקהלה תרעמת נגדו. אמר לו רבי יחזקאל: "על נח נאמר בתורה שהיה איש צדיק תמים, ובכל זאת אמרו חז"ל שיש הדורשים אותו לשבח ויש הדורשים אותו לגנאי. כי כל אדם שמכהן ברבנות ובתפקיד צבורי ואין לו מתנגדים, פרוש הדבר שהוא עושה מלאכתו רמיה, מתנהג בחנפה ומאחז את עיני הקריות כדי לרפש את לבם. אולם איש אמת שהצדק נר לרגליו, אינו נרתע ממתנגדים ואינו חושש מהם, אלא נושא בגאון את תפקידו בדרך התורה."

חסידיו של החוזה מלבלין שאלוהו פעם: "מי גדול ממי, תמים מגדול, או להפך?" השיב להם החוזה: "הרי הלכה פסוקה היא, שאם בא אדם לבצע על הפת ושתי פרות לפניו, גדולה שהיא פרוסה וקטנה שהיא שלמה, בוצע תחלה על השלמה. מכאן אתה למד, שתמים וגדול, תמים עדיף."

ויהי לך ולקחם לאכלה (ו, כא)

ישב פעם רבי אברהם מפודיקוב בסעודה שלישית עם חסידיו, ובשחלק לקחם שירים פנהו, שאל בדרך צחצח: "מה דעתכם גדול יותר, תאנות הכבוד או תאנות האכילה?" והמשיך: "דומה לי שתאנות הכבוד גדולה יותר, שכן אני עצמי מתאנה לאכל יותר, ואיני עושה זאת מפני הכבוד כדי שאוכל לחלק משירי מאכלי, והרי לכם כמה גדולה היא תאנות הכבוד..."

וישת מויהיו וישכרו ויתגל בתוך אהלך (ט, טא)

רבי אברהם אביש מפרנקפורט, היה ידוע באהב ישראל מבהק, בעל לב טוב ונחם לבירות, שמעולם לא דחה אדם מעל פניו. פעם בא אליו אחד מתושבי העיר, שנתפס לטפה המרה והיה משתכר לעתים תכופות, ובקש מהרב מכתב המלצה לעמד לימינו כדי שיוכל להשיא את בנותיו שהגיעו לפרקו. רחם עליו רבי אביש וכתב לו המלצה נרגשת לאחינו בני ישראל, אולם מיד פאשר עלה בידי האיש לאסוף מעט כסף, הלך לבית הפרזח ובזבז את הכסף תמורת משקאות חריפים. פעם אחת, השתכר עד דלא ידע ושהתפסח ראה שכתב המלצה נאבד ממנו. פנה האיש שוב אל רבי אביש וספר לו על המכתב שנאבד ממנו ובקש חדש תחתיו. אך מפיון שלאזני הרב הגיעו שמועות על התנהגותו של האיש, סרב לבקשתו ואמר: "תמיהה היתה לי משכבר הימים, מדוע שגור כפי הקריות לומר 'שכור כלוט' והרי השכור הראשון שבעולם היה נח, ומדוע לא אומרים 'שכור כנח' אך עכשו התברר לי הדבר. לנח לא היו בנות ולא היה צריך אפוא לדאג לנדניתו, ולכן יכול היה להתייר לעצמו לשמות. אולם כלוט היו שתי בנות בוגרות והיה עליו להשיאן, ואם כן מה לך שותה'...?"

לרפואת הילדה מרים בת חיה ברכה יהודית תחי' ולרפואת הנער אושר אמיל בן ברטה שיחי'

זמני השבת - ירושלים הדלה"ג 4.14 צאת השבת 5.27 רבנו תם 6.06

לקבלת הגיליון והנחיות
או"ח: 5806777@gmail.com

הגיליון מודפס באלפי עותקים לזיכוי הרבים בנדבת ידידינו היקרים הי"ו לע"ג ג'מילה בת יוכבד, אליהו בן חנינה ושמעון בן ג'מילה ע"ה - למשפחת אוהיון. ולע"ג רבי שמעון זנטי בן מסעודה ע"ה ולע"ג מרת רחל בת אביה גטו, ולע"ג סמיו בן שלמה ז"ל למשפחת אבוקרט, ולע"ג מסגנאו בן יצחק טדלה ולרפואת: הבחור גבריאל זנטי בן חנינה שיחי, חוקיה בן כאפי שיחי' ואורה בת במוני יפה למשפחת מגן תחי' - בתושח"י

היה היה

ויחל נח איש האדמה ויטע בָרָם

בימי הזהר של יהדות קרקא הגדולה, בתקופה שלפני מלחמת העולם הראשונה, התנוסס בגאון בית חרשת גדול בעיר, ליצור יינות ומשקאות חריפים. היינות מבית היצור של היקב הגדול היו מבקשים ברחבי העולם היהודי, ובעליו גרפו הון רב מהרווחים. לא רבים ידעו את סוד הצלחת בית החרשת, עד שהסוד התגלה בעת שה"אבני נזר", רבי אברהם מסוכטשוב, ישב פעם והתנעד עם חסידיו וספר באזניהם את הספור דלהלן, כדי להראות להם מהי כחה של אמונת צדיקים איתנה.

שנים רבות קדם לכן, התגורר בקרקא מוזג יהודי בשם ר' שכנא. הלה פתח לו חנות קטנה לממכר יינות שונים ברחובה הראשי של קרקא, ומדי שנה היה נוהג לנסע לטוקאי שבצפון-מזרח הונגריה, אזור שהתפרסם בזכות זני הענבים היחודיים שבו, ושם רכש מלאי של יינות משבחים אותם יבא לעירו קרקא. שנים רבות מצא ר' שכנא את פרנסתו בכבוד מחנותו הקטנה, אלא שלפתע החל לגלג מזלו להתהפך, ולאחר כמה עסקאות כושלות יצא נקי מכל נכסיו ואבד את כל הסכונותיו שאגרו בשנות השבע. שוב לא עלה בידו לרכוש כמות גדולה של היינות ההונגריים המבוקשים, שכן כסף מזמן לא היה בידו לתשלום דמי היין והוצאות הדרך, ותחת זאת היה רוכש חביות מעטות בעזרת הלואות שנטל מידידי בראמץ רב, וממכירתן התפרנס בדחוק רב.

שנה אחת, טרם צאתו לנסיעתו להגילה להונגריה, הגיע לאזניו שמעו של ממלא מקומו של רבי מנחם מנדל מרימינוב, הוא רבי צבי הירש הכהן, שבפנה ר' הירש משרתו על היותו מלפנים משמשו בקדש של רבי מנדל, ולאחר פטירתו התמנה על מקומו בהנהגת העדה והתפרסם בפועל ושועות וצדיק נגב. החליט ר' שכנא לפקד את בית הצדיק ולהתברך מפיו לשוב לעשרו במקום. כשעמד לפני רבי הירש, מסר לו ר' שכנא את פתקתו ובה שמו ושמות בני משפחתו, בצרוף כמה מהמטבעות שברשותו, אותם הכין לרכישת חביות היין והוצאות הדרך. עין הרבי בפתק, הרגה מעט ולבסוף אמר: "אם רצונך להתברך בברכה ראויה, עליך להביא לשם כך סכום גדול בהרבה", והרבי נקב בסכום הדרוש. רגיל היה רבי הירש מרימינוב לדרוש ממשחרי פניו סכומים גדולים לצרכי צדקה, עד שלעתים השתאו השומעים לשמע הסכומים המפוזים, אך עקב הפונות הנספרות שהיו לו לצדיק, עמד על שלו ולא זז מדעתו. אף עתה, עמד ר' שכנא בהלוים רעם, שכן הסכום שהרבי דרש היה שווה בערך לכל הסכום שעלה בידו ברוב עמל השיי לרכישת חביות היין, אולם בכח אמונת הצדיקים שבקרבו, לא חשב פעמים ובידים רועדות מסר לצדיק את כל צרור הכסף שהיה באמתחתו. פניו של רבי הירש צהלו למראה הסכום הגדול, והוא העריף על ר' שכנא ברכות עד בלי די וברכו בהצלחה מרבה בעסק היין שלו וברכישת החביות בהונגריה.

על אף שפיסו של ר' שכנא היה ריק, החליט להמשיך בדרך להונגריה כשהפלתו בפיו שיצליח ה' וירבו למעלה מדרך הטבע. בהגיעו למחוז חפצו, פנה ר' שכנא בדרך אל האכסניה הקבועה, לשם הגיעו סוחריו יין רבים מארצות שונות, ומתחילים ממלחים נכנסו ויצאו עם עסקאות פז בתוכם בין יצרני היין והסוחרים שהגיעו אל המקום. היחיד מבין כל הסוחרים שישב בהסר מעש, היה מידענו ר' שכנא, שלא היה באפשרותו לרפוש מאומה, אך סמוך ובטוח היה על ברכת הצדיק והמתין לראות כיצד יפול דבר. במרוצת הימים, הלך המסחר והתמעט, שכן רב הסוחרים כבר שבו לביתם עם מטען היין שרכשו, עד שהאכסניה התרוקנה כמעט. יום אחד, נכנס אחד ממתוכי היין אל האכסניה ושמח לפגוש את ר' שכנא, הסוחר היחיד ששהה במקום. "יש לי בשבילך הזדמנות שלא תחזור, עסקה נפלאה שרווח גדול בצדה". התישבו השניים ור' שכנא הקשיב לדברי המתנדף: "במחוז זה, עומד יקב רחב ידים שאוצר בקבו חביות יין רבות מעשי ידי בעל היקב המנוח. הלה נפטר לפני למעלה מעשרים שנה, ולאחר פטירתו פרצה מחלוקת קשה בין היורשים. מאחר ולא הצליחו להגיע לעמק השווה, נעל המקום על פגיעו ועל קרבו וכל חביות היין נותרו בתימתן תחת סורג ובריח. אמש, לאחר שנים רבות של דין ודברים, הגיעו הצדדים לידי הסכם שלום ועכשו מחפשים הם סוחר יספכים לרכוש את כל חביות היין בבת אחת. אמן מדבר בכמות גדולה, אבל מאידך יש כאן הזדמנות פז, שכן המחיר שהיורשים דורשים הוא מחיר נמוך, כמעט חצי חנם".

בעוד ר' שכנא מוחה את אגלי הזעה שבמחצו ולא יודע כיצד להספיר את העכבה הפשוטה שאין בכיסו אפלו פרוטה לשם כך, נחלץ המתנדף לעזרתו ואמר: "משער אני כי מן הסתם כבר אזל הכסף בכיסך, אולם אין ספק בלבי כי היורשים יסכימו למכור לך את היין בהקפה, שכן יודע אתה כאיש נאמן, ובטרם הספיק ר' שכנא להגיב כבר יצא המתנדף במרוצה וקור עם תשובה חיובית. כשהובאו החביות החתומות לקרקא, הבין ר' שכנא כי הוא עשה את עסקת חייו. היין ששכב במשך למעלה מעשרים שנה במרתף האפל, השביח במשך הזמן עד שהפך ליין מבוהר שבמבוקרים, ותוך זמן קצר מכר ר' שכנא את כל החביות במחיר מכלפול. ברווחים הגדולים, הצליח ר' שכנא לשלם את כל התשלום שהתחייב ליורשים ועוד נותר בידו סכום עצום לפתיחת בית חרשת ליצור יין ושווקו בכל רחבי פולין. "זהו כחו של אמונת צדיקים", סיים האבני נזר את ספורו הנפלא באזני תלמידיו, "ובזכות אמונה זו זכה האיש לעשר הגדול לו ולזרעו אחריו".

מאורות

האמן רבי יואב יהושע וינגרטן מקינצק ר"ע ליום ההולולא ד' במרחשון תרפ"ב

מגדולי התורה בדורו, פוסק ובעל סברה ישרה, ומפרסם על שם ספרו "הלכת יואב", מילדותו התפרסם בשקדנותו ובתפיסתו המהירה, וקבל תורה מפי בעל אגדת איוב אביו של האבני נזר, וכן היה תלמידם של רבי אברהם מטשכנוב שכנהו אוצר בלום והיה קורא לו בחבה אוצר הספרים שלי, החדושי הר"מ ורבי הניד מאלכסנדר. את האבני נזר קבל לרבו והיה חותם לו כתלמיד בפני הרב. בשבת האחרונה לחייו, שבת בראשית של שנת תרפ"ב, בקיבו על ערש דיו, אמר: "מפני מה שעשה ה' אל הכל יאל מנחתו, ואלו אל קון לא שעשה? מפני שהכל הביא מבכורות צאנו, הכל זכר את ה' בימי נעוריו כשהוא במלא כחו, אך קון הביא רק מפרי האדמה, שעשה שהזקין ונזכר שסופו לשוב אל האדמה, ולכן לא התקבל קרבנו לרצונו". וכמה נאים הדברים למי שאמרם, שפן מנעוריו היה דבוק בה', וכל ימיו מיום עמדו על דעתו עד יומו האחרון היו מלאים בתורה ומצות. אהבתו לבריות וטוב לבו היו לכל גבול, דלתות ביתו סובבו כל היום על ציריהן, אנשים יצאו ונכנסו, ולא היה אדם שבקש ממנו עזרה ולא נענה ביד רכה. במלחמת העולם הראשונה, ספן לא פעם את חייו כדי להציל יהודים שנאסרו בפקדת הכובש הגרמני, והשתדל למען שהוורג גם כשהדבר היה ברוח סכפון עצמי. ספרו "הלכת יואב" עשה רשם גדול בעולם התורה, וכן הקנטרס קבא דקשיתא בה ק"ג קשיות כמנין קבא בלא תרוצים, ורבים עמלו כדי לתרגם.

יוסיף דעת

דבר מלא כתב רבי יהונתן אייבשיץ בספרו "תפארת יהונתן" על אנשי דור הפלגה. ראשית הוא מעלה את התמיהה כיצד רצו לבנות מגדל עד השמים, אחר שידעו את המחוק הגדול מהארץ עד הרקיע, ועל פי הכמת הבניין היו צריכים לבנות בניין רחב יותר מכדור הארץ, שהולך ונהיה צר עד השמים, ולא היה באפשרותם להגיע לרקיע. ומסביר שבהיותם חוקרי טבע גילו שהשמים נוצרים מהאדים העולים מן הארץ ומתהווים בעננים כבשמים, והם חשבו לבנות מגדל גבוה יותר מהעננים כדי להניצל מהשמים שעתידיים לרדת לעולם, שכן התייראו שמה שוב יבוא מבול לעולם. מוסף, שמיוון שבירח לדבריו יש מקום ישוב כמו בכדור הארץ, רצו אנשי דור הפלגה לבנות מגדל גבוה עד מעל העננים עד שייצאו מאטמוספירת העולם, ומשם רצו לעלות אל היח בכדור פורח כדי להניצל מהמבול שעתידי לרדת על העולם. והוא מספר שאנשי מדע ניסו לירות כדורים פורחים בכוח אבק שריפה (חומר נפץ) אל מחוץ לכדור הארץ, וגילו שהכדור ממשיך לנסוק כלפי מעלה ולא שב ארצה, ומה הסיקו שבתחילה עולה הכדור בכוח אבק שריפה שבו ולאחר מכן אין הכדור חוזר ארצה לאחר שיצא מאויר העולם. וזו היתה תוכניתם של אנשי דור הפלגה להגיע עם המגדל אל מעבר לאויר העולם, ומשם יפרחו בספינה! וישונו באוויר עד הירח. מעניין שרבי יהונתן הקדים בדבריו אלו את הניסיון ההיסטורי הראשון שנעשה בהפרכת בלון אוויר מאויש, כאשר בשנת תקמ"ג, כעשרים שנה לאחר פטירתו, יוחנן, הובצע הטיסה הראשונה בשמי פריז. בה היה שני אנשים שהצליחו לטוס במשך כ-25 דקות למרחק של 9 ק"מ ובגובה של 100 מטר מעל העיר. מן העניין להוסיף את דברי רבנו בחיי שמסביר כי אנשי דור הפלגה ביקשו להשתמש במגדל למינע מכת אש מן השמים, כמו כליא ברק, שהומצא על ידי המדען נגנ"מ פורנקלין בשנת תקל"ב, ולאמיתו של דבר היה כבר ידוע בזמן חז"ל כמובא בתוספתא.

וישבת מרהיין וישבר

פניני אור החיים

מדברי האור החיים הקדוש על הפרשה

אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נח וגו' פרוש אלה סדר תולדותיו מה שהוליד מהטובות באמצעותו. או' נח, והוא על דרך אומנם ז"ל בבראשית רבה וזה לשונם בשעה שבא הקב"ה האדם השליט על הכל. פרה היתה נשמעת לחורש תלם וכו' ומרדו בו וכו', כיון שבא נח נחו וכו'. ריש לקיש אמר, קדם נח היו המים עולים ומציפים אותם מקבריהו, כיון שבא נח נחו וכו', עד כאן. זה הוא שמונה בסדר תולדותיו באומרו פעם ב' נח. תולדות שנית, איש, פרוש היותו איש האדמה והוא על דרך אומנם ז"ל ומעצבון ידיו עד שלא בא נח לא היה להם כלי מחישה והוא הכין להם וכו', עד כאן. והוא שרמז בתבת איש ג' צדיק, רמז כי הוא יסוד העולם על דרך אומרו וצדיק יסוד עולם, שאלי לא היה הוא לא היה העולם במציאות והיה הכל כלא היה במבול, וכו' וסד ה' עולם ד', תמים, על דרך אומנם ז"ל בחלין דף ו' וזה לשונם צדיק מעשיו תמים בדרךיו, ופרש רש"י וזה לשונם, בדרךיו - ענין וישאל רות, עד כאן. זה יגיד עצם אשורו שאפלו בדורותיו הרעים את כלם היה ענין וכו', והוא לפנים משורת הדין, כי שורת הדין נותנת עם חסיד וגו' ועם עקש וגו', והוא לא כן עשה. ועוד שאפלו בעיני דורותיו הפר היותו ענין והוא אומרו תמים בדרךיו. אמר לשון רבים להגיד מעלתו, והנה כל אדם שישו הברת ג' דורות, האחד דור אביו וב' דורו וג' דור בניו, והגיד הכתוב כי בכלם היה הוא מקיים: ויהי מקץ וגו' - צריך לדעת מעין ידע זמן שיכול לפתח חלון התבה ולא חש לטביעה במים פן יקראו אסון. ואולי שהקטח שאין יתם משנים עשר חדש. עוד ממה שהכין צרכי אכילה ומן הסתם הכין לזמן מובל ומזה ידע שעור אשר היתה השמור בתבה:

מיקורי ירושלים היה המחנה הנודע רבי חיים חיקל זאב מילצקי, ששמש רבות בשנים כמשגיח הוהני בתלמוד תורה וישיבת 'חיי עולם' שבירושלים והנה תלמידים רבים לתורה ויראה. מסבל בפורים היה, לאחר שמחלה קשה החלה להתפשט באצבעות רגליו עד שהרופאים גאלצו לכרת את הרגל בלה, לא עלינו. נסח מצבתו שבהר המנוחות מעורר השתאות אל מול ענותנותו של המנוח שלא הרשה להוסיף לו שום תאר, ואף זאת נחרת עליה: "שפבל רב ימיו יסורים, ובעונות הרבים לא הגיע למדרגה שהיה יכול להגיע".

בעת סעדת שבע ברכות לאחד מבניו, נעמד רבי חיקל והחל לספר בנעימה ובחרוזים את ספור חייו המפעיים בו תלה את סבת יסוריו. כדי לעורר את השומעים ולהחזיר בלבם אהבת ישאל ומורא מדין שמים. היה זה בצעירותו בהיותו תלמיד ושיבת סבלו וקה, בעת שישב עם חמשת חבריו בבית הפנסת 'הלוית המת' שעמד בפאתי העיר, שכנה כך עקב המנהג ללוות את הנפטרים עד בית כנסת זה, ושם היו עורכים את ההספדים טרם קבורתם בבית הקברות הסמוך. סמוך להם, ישב גם יצחק השבור, איש גלמוד שהיה ידוע כמי שמחבב את הטפה המרה, והבריות בנוהו כך על-שם שכרותו הקבועה. אותו לילה היה ליל חרף כבד, השלג פסה את הארץ וכפור אימים שרר בחוץ, בעוד בבית הכנסת היה התנור מסך הפלכה והשרה סביבו חם נעים. לפתע נכנס עגלון יהודי, מכסה פלו בשלג וכל גופו רועד מקור, והוא פנה אל התלמידים שישבו ועסקו בתורה: "חושבו נא והצילו את סוסי המספן, שהחליק בשלג ואין בכוף להרימו". נבוכו הבחורים והתלבטו אם עליהם להפסיק את המודם לשם כך והדעות נחלקו ביניהם. מעשה שטן הצליח והבחורים השיבו את פני העגלון ויקם בטענה שתלמוד תורה פנגד פלם, ויהבן שגם חששו מהקר העז שעלול להפילם למשקב ולספן את חייהם. לבו של העגלון נשבר בקרבו, והוא ידע שבכך נחרץ הגורל על מטה לחמו היחיד ועתיד הוא להפך לעני המחזר על הפתחים. לפתע נשמע קולו של יצחק השבור ששכב על ספסל סמוך לתנור, וקראתו הדהדה ברחבי בית הכנסת: "האם אינכם רוצים לעשות חסד עם יהודי? זכרו היטב את דבריו: עוד יבואו עליכם ימים שלא תוכלו ללכת ברגליכם!" ר' חיקל שחק על דברי השבור ושאלו בלעג: "וכי גם יצחק בפוסקים?" אף השבור חזר על דבריו: "עוד תראו שצדקתי". בינתיים יצא העגלון בידים ריקות ובפחי נפש, והבחורים נסו לחזור לתלמודם. אף דבריו של השבור חדרו בכל זאת ללבם. הם החלו שוב להתדין בדבר, ובמחשבה שניה נמנו וגמרו כי עליהם לצאת לעזרת העגלון. התעטפו התלמידים במעיליהם ויצאו לחפש את העגלון ואת סוסו שנפל, אולם פשהגיעו, גלו כי אחרו את המועד. הסוס קפא למות והעגלון ישב ובכה את מר גורלו. הבחורים התמלאו ברגשות אשם, אולם כבר היה מאחר מדי ואין הנעשה אין להשיב.

דברי הימים

בד' במרחשון תקי"ח, לפני כ-250 שנה, נשרפו אלפי ספרים יהודיים בגזירתו של ההגמון של העיר קמניץ פודולסק שבאוקראינה. היה זה כתוצאה מעלילותיהם של הפרנקיסטים, אותה כת ידועה לשמצה בראשותו של המשומד יעקב פרנק, שהמשיכו להאמין במשיח השקר שבני צבי ובסופו של דבר התנצרו ויצאו מכלל ישראל. כתוצאה מעלילותיהם, ציווה ההגמון לשרוף את ספרי התלמוד והמשנה וספרים נוספים, אולם מהשמים תבעו את עלבון התורה וההגמון נתקף ימים ספורים לאחר השריפה במחלה כבדה, ומת ביסורים קשים.

ו' במרחשון נחשב כיום תענית צדיקים, כי בו התעלל נבוכדנאצר מלך בבל במלך יהודה האחרון צדקיהו, שחט את בניו לעיניו ועיור את עיניו. היה זה בשנת חורבן בית המקדש הראשון, כאשר צדקיהו ניסה להימלט דרך מנהרה עד יריחו, אולם הקב"ה זימן לשם צבי בעל קרניים וכשהכשדים ראוהו רצו אחריו לצודו, ולכדו את צדקיהו שיצא באותה שעה יחד עם בני משפחתו מפתח המנהרה.

ביום זה בשנת ג'תכ"ז, נערך טבח ביהודי בית שאן בידי הצוררים היוונים, וביום זה בשנת ד'קע"ד אירעו פרעות ביהודי אלכסנדריה והם גורשו מהעיר על ידי האספוף הנוצרי שהוסיף את בניו הנזירים ושליחי הבישוף קריליוס.

בו' בו שואלים את הגשמים, שהוא ט"ו יום אחר הרגל כדי שגיע אחרון שבארץ ישראל לנהר פרת.

בח' במרחשון תפ"א, נשרפה חצר רבי יהודה חסיד ובית הכנסת שבו בירושלים העתיקה, בימי הערבים שדרשו את חובם על רכישת החצר.

עברו חדשים מספר מאותו מקרה, וערב אחד פנה יצחק השבור לר' חיקל, והודיע לו כי הפליקה עתיד הוא להשיב את נשמתו לבוראה. ר' חיקל חשב שהשבור חומד עמו לצון, ואולי היו מדבר מתוך גרונו, אולם מבטו של האיש היה חז וצלויל והוא דרש מהתלמיד הבטחה שיבוא לביתו בשעת אחת עשרה בלילה. בשעה היעודה, דפק ר' חיקל על דלתו של השבור, ועיניו חשכו למראה הבית הקטן שפסק היה אם הוא חיב כלל במזוזה מחמת קטנו. הדלות והעניות זעקו מכל פנה וזולת מטה וכפא לא היה שם מאומה. יצחק שמח מאד לבואו של תלמיד הישיבה, ובעודו שכוב במטו הודיע לו על רצונו להקבר בבית הקברות הישן ליד קברו של צדיק פלוני, שהיה אחד הגאונים המפורסמים בדור הקודם. ר' חיקל התמלא תמיהה לשמע בקשתו, שהרי זה עדין ועדינים שכבר הפסיקו לקבר נפטרים בבית הקברות הישן, וודאי שהכרי ההברה קדישא לא יספיקו לקבר שבור ליד הגאון המפורסם. אלא שיצחק הצביע על ארזו פתבים שעמד בסמוך למטו ואמר: "את הפתבים הללו תעביר לרב, והכל יבוא על מקומו בשלום". מיד לאחר מכן, קרא השבור 'שמע ישראל' בכונה, ולנגד עיניו הנהמזות של ר' חיקל, השיב האיש את נשמתו לבוראו. ר' חיקל הנהמה החל להרים קול זעקה עד שכל העיר היתה כמרוקחה. הרב שהזעק אל המקום, השתומם למקרא פתביו של המנוח, ולפתע התגלה פי האיש הוליד את כלם שולל ולאמתו של דבר היה צדיק נסתר וגאון עצום בתורת הנגלה והנסתר. בלויתו השתתפו כל בני העיר שבקשו את סליחתו של הצדיק המנוח, וקברו נכרה בבקשתו במקום המקבד בבית הקברות הישן.

בשפסם ר' חיקל את ספורו המרעיש, אמר שאינו ידוע מה ארע עם חמשת חבריו, אבל אצלו התקומה קללתו של הצדיק הנסתר, רגלו נחרתה והליכתו הפכה להיות מגבלת. סמוך לפטירתו, התפשטה המחלה גם לרגלו השנייה והרופאים רצו לכרת גם אותה, אך רבי אהרן מכלז צוה לו שלא לעשות כן. רבי חיקל התששא אז, כי הספן מנמר בלבו על פגנת הצדיק הנסתר, אם פגנתו היתה שלא יוכל לילך בשתי רגליו ודבר זה התקיים כבר בקטיעת רגלו האחת. נפלאים דרכי ההשגחה, ולאחר פטירתו, חלטה גם אשתו הצדקנית ואף היא נתחה כבעלה. בנוסף, אחד ממניניהם נפגע בצעירותו מפגז במארעות תש"ח והדבר גרם לו לצליעה ברגלו. ללמדנו, פמה מדקדק הוא חשבון שמים פמה צריך האדם להזהר בכבוד חברו, ועל כך שעל פגיעה בזולת משלמים גם בעולם הזה. ♦

משיבת נח

מטעים

אלה תולדות נח נח (טו.ג)

הבת נח השנייה בטעם רביעי והיא מפקסת מתבת נח הראשונה שהיא בטעם זקוף קטן המפסיק, וגם אינה מהבנות לבנות הבאות. וזו יש כאן למיזבא בספרים שנח לא היה מתקן את אנשי דורו ולא למדם ללכת בדרכי ה', לעמת אברהם שהיה מתקן את בני דורו ומקרבם לאבינו שבשמים, ולכן התבה מטעמת בטעם בפני עצמו, כי אף הוא עבד את ה' בפני עצמו. (נחלת צבי)

את"שם את"חם ואת"יפת (טו.ד)

שם מטעים בטעם טפהא המפסיק מהם ויפת, מפני שהוא עקר תולדות נח, שהרי הוא היה איש צדיק וממנו יצאו האבות הקדושים ועם ישראל כולו, וכל מעשה בריאת שמים וארץ היה רק בשבילם, ושני אחיו הם ויפת ותולדותיהם לא נבראו אלא להיות לצות לזה. (ברכת איש)

צחר | תעשה לתבה (טו.ה)

אמרו חז"ל, שהיתה לו לנח מרגלית שהיתה מבהקת ביום ובה בלילה, וממנה ידע להבחין בין יום ובין לילה, כי השמש והירח לא שמשו בשנת המבול, וזו לזה בטעמים שבתבות אלו שהם מנח רביעי, כי בשנת המבול היו מנחים השמש והירח שבראו ביום הרביעי לבריאה. (פני יוסף)

מדגש

בש"ס מספר כמה פעמים על אמוראים שהשתמשו לעתים בבטוי עורבא פרח, פאשר נשאלי שאלה מסמית, ובקשו להסב את תשומת לב השואל לעוף הפורח מעליהם, רשי' מבאר, שפאשר לא היה בידו של הנשאל לענות על השאלה, היה מראה לו את העוף הפורח מעליו כדי להעבירו מן הענין. אך רבנו הננאל מבאר, שהנשאל רצה לרמוז לשואל שדבריו אין בהם משום, ולכן היה משתמש בבטוי עורבא פרח, כמו משחקם של הילדים בעורבים שהם הבלים שאין בהם משום. בספרים רבים כתבו באור מענין על הבטוי, שהוא על שם העורב שנח שלח מן התבה לראות הקלו המים מעל הארץ, אך העורב הרי לא שב אל נח עם תשובה, אלא יצא יצוא ושוב עדיבשת המים, וזו היתה כוננתם בתשובתם, כמו שהעורב לא השיב לנח כך לא אשיב לך...

ממלח

רבי איזיל הרי"ח, התפרסם בגאונותו בתורה לצד לשונו השנונה, בה היה מצליח ומיסר מרשיני ברית ועוברי עברה. יחוד היה מוכיח את הקמאנים בשעה שהיה מתירים אותם לצדקה, ופעמים רבות עלה בידו להוציא מהם סכומים נכבדים לטובת העניים. פעם נכנס לעשיר אחד שהיה מוזק בקמאן מפלג, ובקש ממנו נדבה הגונה לצדקה. תמה העשיר ואמר: "כלום אינה יודע ש'בן נח' אני ואיני פותח את ידי לצדקה?" אמר לו רבי איזיל: "אין מניעה מצדך שתתיר בן נח, אוכל לנח הרי היה שלשה בניו, ולקמה בהרף לך להיות דוקא השני שבשם, הוא הם?"

ה"אהבת ישראל" מו"צניץ בקר פעם בעיר חוסט, והמונים יצאו לקראתו והמתינו לבואו בתחנת הרכבת כדי לשחר את פניו. בין הממתנים היה גם איש מספר ואמלל, שבגדיו היו קרועים ובלויים וכל גופו היה מכסה בשחין פורת, עד שכל הסוככים התרחקו ממנו מחמת מאוס. כשהגיע תורו של האיש לפרס בשלום האורח הדגול, חבקו הצדיק ברב אהבה והחל לשוחח עמו בידידות ובחבה יתרה, עד שכל הנאספים התרגשו למראה אהבתו הגדולה של הרבי לכל יהודי באשר הוא. כך היה גם בבקרו בעיר וישיוא, שם נמנה בין מקבלי פניו אחד מתושבי העיר ששמש כמנקה ארבות ובגדיו היו מזהמים ומלאים פית, אך הרבי לא שת לבו לכך וחבקו מתוך אהבה גדולה, הגם שבגדיו היתמו מפית הכבשן.

ה"חפץ חיים" שהיה פעם במלון בעיר פטרבורג, לרגל התכנסות רבנים שזמנו אל העיר בעניני הכלל. באישון לילה הודקו לגליון ניר, אוכלם כל החגיגות היו סגורות ולא היה באפשרות מליון לרפוש לו גליונות לכתובה. פנה ה"חפץ חיים" אל הרש"ב מליובאוויטש, שאף הוא שהיה במלון, ובקש לרפוש דף ניר בבקשה מלא. הושיט לו הרבי גליון באדיבות, אוכלם ה"חפץ חיים" בקש לשלם ומסר לו כמה פרוטות נחשת. סרב הרבי והסביר שהוא מענין לו את הניר ללא מעות, אוכלם ה"חפץ חיים" עמד על שלו ודרש מהרבי לקבל ממנו את המעות. תמה הדבי הידוע רבי יהושע זליג פריסין ממוסקבה ששקהו שם, ושאל את ה"חפץ חיים": "הרי אצל הרבי מליובאוויטש אין שום ערך לכמה פרוטות נחשת, ומדוע מאנת לקבל ממנו את הגליון כמתנה?" השיב לו ה"חפץ חיים": "אמנם אין ערך לאותן פרוטות, אבל מגזל של כמה פרוטות נכרא מלאך חבלה שיכול להרס את כל חמומיה של פטרבורג". המשיך רבי זליג והקשה: "והרי אין כאן גזל, שהרי הרבי מסר את הניר כמתנה גמורה?" ונענה: "כשמקבלים מתנה, אין לדעת אם באמת נמסר הדבר כמתנה גמורה, כי יתכן שהאדם הנותן חש בושה ואי נעימות, והוא מוסר את החפץ שלא בלב שלם, ולכן העדפתה לשלם, כדי שלא להבשל באבק גזל".

ספר פעם רבי שמואל רוזובסקי, ראש ישיבת פוניבז', כי בבקרו ללמד בישיבת לומז'ה בפתח תקווה, ומדי שבוט היה נוהג לנסע לבני-ברק, והיה פוקד את ביתו של ה"חזון אי"ש" ומציע לפניו את חדשיו. פעם הגיע אליו בשעה שישב ולמד עם גיסו רבי יעקב ישראל קנגסקי הסטיפלר, והשנים האזינו בקשוב רב לדברי תורתו באחת הסגיות שבש"ס. בפסיס, אמר לו החזון אי"ש שדבריו אמת מתחלתם ועד סופם, אוכלם הסטיפלר שתק כל העת. לאחר זמן מסים, גלה רבי שמואל כי את כל מהלך הסגיה שחדש, כבר העלה זה מכבר הסטיפלר באחד מחבוריו, וכתב שם את כל החדושים שחדש בענין זה. שתיקוהו של הסטיפלר ועונתנותו, שהצליח להתברר על הרצון הטבעי לנלות כי הוא עצמו כבר חדש דברים אלו, היו לו לפלא ומזפת.

בערב פסח תרפ"ח, לאחר שהקנים רבי צבי הכהן קופשיץ, שנשא את נכדת רבי יוסף חיים זוננפלד רבה של ורושלים, את בנו רבי אברהם בביתו של אברהם אבינו, החלה סעדת המצוה והמספים התפלאו לראות שאבי הבן נעדר ממנה. לאחר שעות מספר התברר, כי אבי הבן כתת את רגליו עד העיר העתיקה, שכן ידע ששם מתגורר אשה, ושישה שתיקה מקפידה להתענות בערב פסח תענית בכורים, וגם אוחה שנה בקשה להתענות, אלא אם בן יביאו לו דבר מאכל מסעדת הברית של הרף הנמול לבית קופשיץ. מפאת הדרך הארוכה עד ביתה של הזקנה, לא היה מי שיטרח להביא לה מאכלים מסעדת הברית, ורבי צבי החליט לעשות זאת בעצמו, למרות הטרדות הגדולות בערב פסח וסעדת המצוה של ברית המילה לבנו, וכך הצליח להשיע עליה לשבר את צומה שספן את בריאותה.

הסדרה המושלמת
עכשיו במהדר מבצע

חדש סדרה

ספר מלא וגדוש בספרים, עבודות, פרפראות ופנינים מחולק לפי פרסיות השבת והמערדים לעונת רחמי חווייתו ומלכו. חדש! ניתן להשיג בכל תחנות הספרים ברחבי הארץ

הראשון לציון רבי נסים חיים משה מזרחי, שעל אף היותו מגדולי דורו היה ענותן ושלם ברוך, הלך פעם בצערי היום, והנה רואה הוא אלמנה זקנה נושאת בידיה תבנית כבדה, ובה בצק ערוך לאפיה. באותם ימים, לא היה התנור מצוי בכל בית, וכל עקרת בית היתה מכינה את דברי המאפה שלה על תבנית, ועוזרו של האופה היה נוטל את התבנית אל התנור הגדול שבעיר, ומחזירה לאחר האפיה בשכר מה. הצטער הרב לראות את האלמנה הרוששה נושאת תבנית כה כבדה, ושאל אותה מדוע אין היא מפקידה את המגש ביד עוזרו של האופה, שהרי מלאכתה היא זו. נאנחה האשה וספרה, שהעוזר מתעמר בה שכן יודע הוא שהיא אלמנה ואין מי שיעמדה לימנה. צנה עליה הרב למסר לו את התבנית, ועל אף אי רצונה נשא את התבנית עד תנורו של האופה. בהגיעו, חרד האופה לקראתו ותהה מדוע היה הרב צריך לטרח בעצמו ולא מסר את התבנית ביד העוזר, אך הרב ספר לו שהתבנית אינה שלו אלא של האלמנה הזקנה, והוכיחו בהמרה על זלזולו של העוזר באשה מרת נפש זו, שכל המצערה עובר בלאו מן התורה, והזהיר אותו לכבדה כראוי.

על הפסוק "אלה תולדות נח" מפרש רש"י: "ללמדך שעקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים". לא די להם לתולדותיהם של צדיקים, לאותם המתהדרים ביהוסם אל הצדיקים, אלא עליהם להרבות גם בעשיית מעשים טובים פאבותיהם. (רבי ישראל ממודר'ץ)